

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

The Administration Model for Public Works of Thai Sangha Council in Srisaket Province

สุริยนต์ น้อยสงวน

Suriyon Noisangoun

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand.

E-mail:suuriyon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์แนวพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหวัตถุ อปริหานิยธรรม สาราณียธรรม สัมปปริสธรรม เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางาน สังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทยสืบไป

คำสำคัญ: รูปแบบการปฏิบัติงาน; การสาธารณสงเคราะห์; คณะสงฆ์; จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the evolution of the Buddhist social work, 2) to study the state of public work of Sangha in Sisaket province, and 3) to analyze the pattern of public welfare of Sangha in Sisaket province. The methodology of this research is qualitative research.

As the result, the model of public welfare of Sangha in Sisaket province relies on Buddhist principles, such as threefold of training (Tri-sikkha), Sublime state of mind (Brahmavihara), Ruler's bases of sympathy (Rajasanghahavatthu), Conditions of welfare (Aparihaniyadhamma), Virtues of conciliation (Saraniyadhamma), Virtues of gentleman (Sabburisadhamma), and etc. There are two expectations of model of public works; material and mental aid. Its aim is leading to contribute sustainable development and integration in society. The development of public welfare should base on mentality, life, human resources, natural resources and the environment. In order to release suffering, Buddhist monks should integrate all forms of public welfare together.

Keywords: The Administration Model; Public Works; Sangha Council; Srisaket Province

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นครั้งแรกของพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม “ปฐมเทศนา” หรือ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร (Thai Pitakas/4/10/15) จากนั้นทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 60 รูปออกทำการเผยแผ่และถือว่าเริ่มมีการปฏิบัติงานสาธารณะของพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก เมื่อเห็นว่าพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ทรงเป็นจริงตามที่ประกาศไปแล้ว จึงมีสาวกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก พอที่จะจัดส่งไปประกาศพระศาสนาได้แล้ว ก่อนที่จะส่งไปก็ได้ประทานโอวาทแล้วจึงส่งไป ดังพระพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลายเราพ้นจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์และบริบูรณ์ให้ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบล อุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม (Thai Pitakas/4/32/40)

หลักการของพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาทรงคิดวางนโยบายการบริหารไว้ก่อนและวิเคราะห์ถึงบริบทของสังคม กำหนดเป้าหมายวิธิดำเนินการและปฏิบัติการให้เป็นไปตามกระบวนการที่ทรงวางแผนไว้การบริหารจัดการองค์กรในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายคือ มรรคผลนิพพาน โดยมีพระธรรมวินัยเป็นระเบียบปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของสังคมสงฆ์ อันจะยังประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2014) จนกว่าจะบรรลุเป้าหมายคือ ประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้สำเร็จ เพราะสังคมชมพูทวีปในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นสังคมที่ผูกมัดอยู่กับระบบวรรณะสี่ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร โดยมีพราหมณ์เป็นผู้กำหนด (Kaeosri, 2007) ในท่ามกลางสังคมชมพูทวีปที่มีความเหลื่อมล้ำสูงต่ำเอารัดเอาเปรียบ หรือการชิงดีชิงเด่นในหมู่เหล่าเจ้าลัทธิต่างๆ ซึ่งก็ต่างโอ้อวดสรรพคุณของตนมี เช่น อ้างตัวเองเป็นผู้วิเศษเหาะเหินเดินอากาศได้ เป็นต้น ในความขัดแย้งทางสังคมและศาสนาเป็นไปอย่างรุนแรงในชมพูทวีปขณะนั้น ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าทรงสามารถฝ่าฟันอุปสรรคประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอยู่ได้ตราบนานเท่าทุกวันนี้ เกิดจากการวางแผนบริหารงานการเผยแผ่อย่างรัดกุม และใช้กลวิธีที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ด้วย คือ รูปแบบการบริหารสาธารณะของพระพุทธเจ้า ศาสตราจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ (Tongprasert, 2007) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนของพระพุทธเจ้าไว้ว่า “การที่จะได้รับผลสำเร็จด้วยดีนั้น จำต้องวางแผนการเสียก่อน และต้องเป็นแผนการที่รัดกุมต้องทำให้รอบคอบที่สุด เมื่อวางแผนแล้วไว้ดีแล้ว วิธีการก็ต้องให้ครบถ้วน และต้องดำเนินการตามแผนการที่กำหนดไว้นั้นๆ ด้วยมีฉะนั้นแผนการที่วางไว้ก็ไร้ความหมาย และการดำเนินงานนั้นย่อมปราศจากผลสำเร็จโดยสิ้นเชิง” จึงมีผลออกมาเป็นการรู้แจ้งที่สมบูรณ์ในทุกข์และความดับทุกข์ซึ่งเป็นความจริงของชีวิต การเรียนรู้แบบนี้สัมพันธ์อย่างสมบูรณ์แบบอยู่กับปริยัติ (การศึกษา) ปฏิบัติและปฏิเวธ (การรู้แจ้ง) (Sikawee, 2017)

รูปแบบการบริหารจัดการสาธารณะในสมัยพุทธกาลประกาศพระศาสนาเป็นหัวใจของการบริหารองค์การพระพุทธศาสนา ผิดกับในสมัยปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารองค์การในแง่ของการปกครองคณะสงฆ์มากกว่าการประกาศ หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (Phra Dhammakosajan Prayoon Dhammacitto, 2006) ให้คำนิยามการบริหารไว้ว่า การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม สองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

จากศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และท่านผู้เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ สรุปได้ การจัดการบริหารสาธารณะสงเคราะห์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย มีการวางนโยบายวิธีการที่รัดกุม มิได้หมายถึงการออกไปเผยแผ่พระศาสนาเพียงอย่างเดียว หมายถึงการจัดองค์การการบริหารพระพุทธศาสนาด้วย ที่เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จพร้อมกันไปในตัว เป็นการบริหารสาธารณะสงเคราะห์ เพื่อมวลมนุษยทั้งโลก ในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาก็ดี หรือแม้แต่หลังพุทธกาลยุคพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตไปประกาศศาสนาทั้ง 9 สายก็ตาม ไม่ได้มีเป้าหมายการเผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียว แต่ให้ไปเพื่อเข้าถึงประชาชนและนำหลักหลักธรรมไปแนะนำชี้แจงให้เข้าใจ และเข้าช่วยเหลือทำสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ สงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ประชาชนที่เดือดร้อนด้วย มีรูปแบบการจัดการบริหารในด้านต่างๆ ให้ดี อันจะทำให้การประสานความร่วมมือในระหว่างกันเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน (Phramaha Danai Upawattano and Amnaj Buasiri, 2015) ที่จะสามารถนำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้แก่การดับทุกข์ได้จริงเป็นลำดับขั้นไปของการพัฒนาปัญญา (Srisirirung and Bunchua, 2017)

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์แนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ เป็นวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เชิงคุณภาพ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview research) มีการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนและองค์ประกอบของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ดำเนินการตามลำดับ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และพุทฺธิภูมิ จากตำราเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมารวบรวมจัดเป็นหมวดหมู่ ตอบโจทย์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2559 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 18 รูป ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากข้อมูลเอกสารมาสร้างเป็นรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และหลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบสัมภาษณ์ เมื่อตรวจแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วแก้ไขให้ถูกต้อง แล้วจึงนำไปใช้สัมภาษณ์จริง

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ในวิทยาการสมัยใหม่จากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือคือการรวบรวมข้อมูลเอกสาร จำแนกและจัดหมวดหมู่หลักการคำสอน จากนั้นผู้วิจัยใช้การตีความเกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยใช้กรอบแนวคิดการจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่ได้ศึกษาในขั้นตอนที่ 1 เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 นำผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-2 เป็นแนวทางในการสำรวจสภาพการจัดองค์ความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการบริหารสาธารณสงเคราะห์และขั้นตอนของการการบริหารสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดประเด็นในการศึกษาไว้ 3 ประเด็น (1) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน (2) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ (3) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ในเรื่องของการปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ 3 ขั้นตอน และองค์ประกอบของการจัดการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จากนั้นทำการสรุปรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ โดยใช้หลักทฤษฎี SWOT เพื่อนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิรับรองรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลจากการศึกษา และนำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่า :

1. การพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์แนวพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้นได้ก่อกำเนิดขึ้นโดยพระพุทธเจ้า ต่อมาเมื่อองค์การมีความเจริญเติบโตขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารและปกครอง โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์การไว้พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงประทานหลักการที่เป็นระเบียบการเพื่อใช้ในการสรรหา การคัดเลือก และการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย โดยพิจารณาแล้วสามารถสรุปได้ 3 ประการ กล่าวคือ (1) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด เพื่อให้พระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งสมมติได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ เพราะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจะประกอบไปด้วยภาวะที่สามารถปกครองหรือบริหารตนเองได้และสามารถปกครองหรือบริหารคนอื่นได้เช่นกัน (2) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ ทั้งนี้เพราะเหตุที่ว่า พระภิกษุบางรูปถึงจะมีพรรษาตามที่กำหนดแล้วแต่อาจจะเป็นผู้มีอุปนิสัยในด้านอื่นไม่ตรงกับหน้าที่นั้นๆ หรืออาจเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถ เป็นผู้โง่เขลา ไม่ฉลาดในกิจที่ได้รับการแต่งตั้ง ดังนั้น จึงต้องอาศัยหลักความสามารถเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (3) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษาและความสามารถเป็นเครื่องในการกำหนดคุณสมบัติเพื่อแต่งตั้งสมมติ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสมตามหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง

หลักการบริหารเชิงพุทธศาตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ กล่าวคือ

1) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล

2) ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น

3) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และเท่าใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป

4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ พิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ชัดความสามารถขององค์กร ชัดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้ การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ

6) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้ரியที่จะประพฤติดต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์หรือการประสานงานกับชุมชน

7) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา

จากสาระของสัปปุริสธรรมที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่าพบได้ในสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้ สำหรับในส่วนของการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมายตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการปฏิบัติงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการปฏิบัติงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกทางหนึ่งด้วย

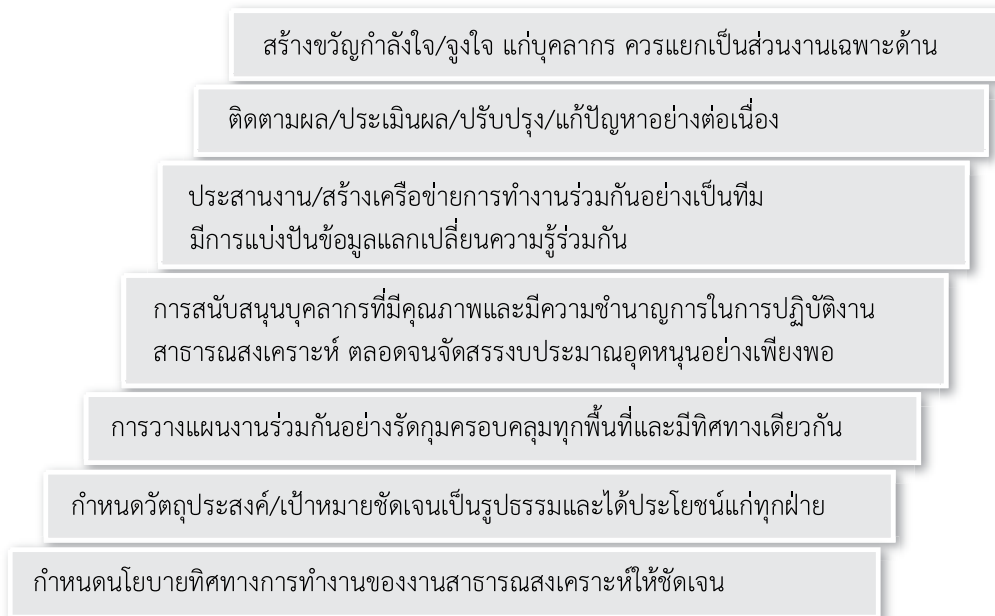
2. สภาพการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ เป็นการนำพางานการสงเคราะห์ให้เกิดความเจริญขึ้น โดยแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นสอนให้พัฒนาจิตใจเป็นหลักสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานให้เจริญขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องไปพัฒนาจิตใจของประชาชน ให้ตื่นตัว ให้มีความเจริญก้าวหน้าทางธรรม เป็นการส่งเสริมและสร้างสรรค์ความดี การพัฒนาด้านจิตใจนั้นต้องส่งเสริมให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสงบด้วยอำนาจธรรมอย่างแท้จริง เพราะถ้าคนเราเข้าถึงการปฏิบัติธรรมแล้วจะเข้าใจถึงคุณค่าของชีวิต รู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไร อยู่เพื่ออะไร สิ่งใดงามอันควรทำนั้นคืออะไร พระสงฆ์ต้องช่วยให้คนรู้และชี้แนะแนวทางเพื่อลดปัญหาทางสังคม ให้คนรู้ใช้ปัญญาพิจารณาตัวเองให้มากขึ้น มีสติบริสุทธิ์ ไม่ถือนมกตต้นขาว เชื่อกรรมเมื่อประพฤติธรรม

3. รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปัจจุบัน การปฏิบัติงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการปฏิบัติงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการ ในทางพระพุทธศาสนาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ ถ้ามองภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ แล้วจะพบว่า มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเน้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยม ในช่วงแรกของการปฏิบัติงาน ซึ่งอยู่ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม จะเน้นการปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อลดต้นทุนการผลิต และการผลิตสินค้าในปริมาณมากๆ แต่ในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของระบบการปฏิบัติงาน เพื่อรองรับระบบ การปฏิบัติงานสมัยใหม่เข้ามาปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กร จึงทำให้การปฏิบัติงานมีความซับซ้อน ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่างๆ มาปรับเข้ากับระบบการปฏิบัติงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุด เพื่อสนองระบบบริโภคนิยม

ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษโดยตรง ซึ่งทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ต้องมีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้นเพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงานและรองรับงาน ตลอดทั้งให้การอำนวยความสะดวกโดยตรงต่องานการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ของตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/ตำบลและวัด โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 การมีส่วนร่วมในการจัดการ

จากแผนภูมิแสดงถึงความเป็นส่วนร่วมในการจัดการในแนวทางที่ดีและที่สำคัญสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ/สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด ต้องมาช่วยเป็นที่เล็งและช่วยสนองงานด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือ วัดและคณะสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งการบริหาร/เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดและสถาบันพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่สำคัญ ของงานสาธารณสงเคราะห์ มีการดำเนินงานบริหารจัดการในกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น เพื่อผลประโยชน์แก่คนในชุมชน มีการสร้างศูนย์พัฒนาอาชีพและศูนย์พัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น จัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรแบบยั่งยืน ตลอดจนจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ฯลฯ วัดและคณะสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันในงานสาธารณสงเคราะห์ให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศ ด้วยเพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึง

ประชาชนทั่วไป ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ ความเป็นผู้นำทางสติปัญญาอันนำไปสู่การพัฒนาจิตใจแก่ประชาชนที่ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือ การสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา วัดและคณะสงฆ์เป็นส่วนสำคัญยิ่ง มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งวัดและคณะสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา ถังเก็บน้ำฝน เป็นการร่วมมือกันระหว่างวัด ชาวบ้านและทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมภาคภูมิใจกับประชาชน และสังคมประเทศชาติเน้นหลักสัปปายะ (อาวาส อาหาร บุคคล สัปปายะ) อันเป็นหลักธรรมชาติทั่วไปถือว่าสิ่งแวดล้อมต่างๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อม ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

3) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีความคล้ายคลึงกัน คือ วัดและคณะสงฆ์ยึดแนวทางการดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิต และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท เพราะวัดและคณะสงฆ์มีบทบาทภาระหน้าที่สำคัญมากในการพัฒนาความสมดุลแนวทางในการเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น

สรุป

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหัตถ์ อปริหานิยธรรม สาราณียธรรม สปัจริยธรรม เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการ หลักการปฏิบัติงานสมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (บุคคล) ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัตน์ และความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

References

- Kaeosri, S. (2007). *An Analytical Study of the Buddha's Strategy in the Propagation of Buddhism*. Ph.D. Thesis Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2014). *Buddhadhamma*. (40th ed.). Bangkok: Phlidhamma.
- Phra Dhammakosajan Prayoon Dhammacitto. (2006). *Buddhist Administration*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Danai Upawattano and Amnaj Buasiri. (2015). The Model of the Organization Management for Peace: A Case Study of Wat Panyanantaram Khlongluang District, Pathumthani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 3 (1), 23-36.
- Sikawee, S. (2017). The Buddhist Integrated of Education Learning Process, *Journal of MCU Peace Studies*, 5 (3), 278-289.
- Srisirirung, S. and Bunchua, K. (2017). Buddhism and Science: An Analytic, Appreciative and Applicative Study. *Journal of Graduate Studies Review*, 13 (2), 71-83.
- Tongprasert, C. (1997). *Recovery Plan of Freedom of Prince Sitdhattha*. (5th ed.), Bangkok: Sahathamika.